

# HIS115 – Fordypning i nyere historie

Våren 2014 tilbyr vi tre tema under emnekoden HIS115. Som HIS115 student skal du velge ett av temaene. Under følger beskrivelse av de enkelte temaene med pensumlister.

Du velger tema i registreringsprosessen på Studentweb. Når du semesterregistrerer deg velger du samtidig tema. Du velger tema ved å opprette undervisningsmelding på HIS115. Husk at du også må vurderingsmelde deg (eksamensmelding). Emnet åpner for registrering etter orienteringsmøtet onsdag 8. januar 2014. Tema velges etter "førstemann til mølla" prinsippet. Du skal ha valgt tema innen tirsdag 14. januar. 2014, kl. 10.00.

## HIS115/HIS250 Tema 1: Samfunnets utskudd? -Normalisering, disiplinering og sanksjonar mot kriminelle og "farlege" fattige ca 1750-1950

Ansvarlig: Frode Ulvund

### Temaomtale

1800-talet var prega av ei tvitydig utvikling innan det sosialpolitiske området. På den eine sida er hundreåret kjent for framveksten av liberalisme og ei byrjande demokratisering og sosialutbygging. På den andre sida er hundreåret også prega av aukande statleg engasjement og innblanding på ei rad område, ein prosess som ofte har fått merkelappen disiplinering og normalisering knytt til seg. Dei moderne fengsla vaks fram der straff som hemn eller avskrekking ikkje lenger var dominerande funksjon, men erstatta av ønske om å påverke dei innsette på ulike måtar. Sjela overtok som straffobjekt for kroppen, har det blitt sagt. Både sjølve avstraffinga og rettsvesenet generelt vart meir profesjonalisert enn tidlegare. Innesperring var ikkje berre eit middel i straffesystemet, men også innan fattigpolitikken. Uverdige fattige som hadde ein livsførsel på kant med den aksepterte kunne utan dom bli sett på tvangsarbeid til byrjinga av 1900-talet. Frykta for dei "farlege" fattige, anten dei var lovbrytarar, sinnslidande eller "arbeidsskye" er ein tråd gjennom heile perioden 1750-1950.

Emnet tar opp bruken av slike sanksjonar (som straff og tvangsarbeid) med hovudvekt på Norge på 1800-talet, men også med eit komparativt blick på særleg Storbritannia og Tyskland. Dei sentrale spørsmåla er kva styresmaktene sanksjonerte mot, korleis dei sanksjonerte, mot kven og kvifor dei sanksjonerte. Ulike teoriar på kva ideologi og målsetjing som låg bak styresmaktene sin bruk av disiplinering og normalisering innan kriminal- og fattigpolitikk vil stå sentralt.

Var sanksjonsbruken eit ønske om å etablere eit "trygt" og "friskt" samfunn der enkeltindivid var fri for faren frå vald, kriminalitet og moralsk forfall? Delte styresmakter og folk flest eit normfelleskap slik at bruken av sanksjonar vart oppfatta som legitim og riktig disiplinering av "samfunnets utskudd"? Dette kan ein noko forenkla kalle humanperspektiv på sanksjonsbruk. Eit anna er maktperspektivet. Her vert sanksjonsbruken eit instrument for enkelte grupperingar i samfunnet til å dominere over andre. Det kan vere ei samfunnsklasse sin dominans over ei anna,

normalt tolka som den økonomiske elitens sin dominans over ei proletarisert arbeidarklasse, eller eit kjønn sin dominans over eit anna, igjen normalt tolka som det maskuline kjønn sin dominans over det kvinnelege, eller ei etnisk gruppe sin dominans over andre.

## **Pensumliste:**

### **Bøker:**

David Englander: *Poverty and Poor Law Reform in 19<sup>th</sup> Century Britain, 1834-1914. From Chadwick to Booth*, Longman 1998, s. 1-92.

Emsley, Clive: *Crime and Society in England 1750-1900*, (3. utgåve), Pearsons Education 2005, s.1-182, 221-303

Espen Schaanning: *Menneskelaboratoriet. Botsfengslets historie*, Scandinavian Academic Press 2007, s.16-281

### **Kompendium:**

Dahl, Tove Stang: *Barnevern og samfunnsansvar. Om stat, vitskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge*, Oslo 1978, s. 84-110

Davis, Jennifer: "The London Garotting Panic of 1862: A Moral Panic and the Creation of a Criminal Class in Mid-Victorian England" i *Crime and the Law. The Social History of Crime in Western Europe since 1500*, London 1980, s. 190-213

Garland, David: *Punishment and Modern Society. A Study in Social Theory*, Oxford 1990, s. 157-177

Gatrell, V.A.C.: "Crime, authority and the police-man state", band 3 i *The Cambridge Social History of Britain 1750-1950*, Cambridge University Press 1990, s.243-265 og 301-310.

Ignatieff, Michael: "State, Civil Society and Total Institutions: A Critique of Recent Social Histories of Punishment" i *Social Control and the State. Historical and Comparative Essays*, Oxford 1983, s. 75-101

Melby, Kari: "Prostitusjon og kontroll" i *Det kriminelle kjønn*, s. 81-127 (47 sider)

Randall McGowen: "The Well-Ordered Prison. England, 1780-1865" i Morris, Norval & Rothman, David J.: *The Oxford History of the Prison*, Oxford University Press 1998, s. 71-99

Rothman, David: *The Discovery of the Asylum. Social Order and Disorder in the New Republic*, Boston-Toronto-London 1990. Revidert utgåve, første gong utgitt 1971, s. Xiii-xliv, s. 23-44

Schiøtz, Aina: "Prostitusjon og prostituerte i 1880-åras Kristiania" i *Det kriminelle kjønn*, s. 35-79

Seip, Anne Lise: *Sosialhjelpstaten blir til. Norsk sosialpolitikk 1740-1920*, Gyldendal 1984, s. 52-86

Sundt, Eilert: *Om Fattigforholdene i Christiania*, Oslo 1978 [Christiania 1870], s. 122-173

Frode Ulvund: «A deterrent to vagabonds, lazy persons and promiscuous individuals. Control and Discretion in the Norwegian Workhouse System, 1845-1907 i *Crime, History & Societies* 2012, vol 16 no 2, s.29-54.

Barry Godfrey/Paul Lawrence: *Crime and Justice 1750-1950*, Willian Publishing 2005, s.68-88. ISBN 1-84392-116-2

Hauge, Ragnar: *Straffens begrunnelser*, Universitetsforlaget 1996, s. 91-121

Warren Rosenblum: *Beyond the Prison Gates. Punishment and Welfare in Germany 1850-1933*, The University of North Carolina Press 2008, s.41-74.

Rygg, Tone: "Barnekultur og 'ukultur'. Om vanarta og kriminelle vergerådsborn i Bergen på byrjinga av 1900-talet" i *Heimen* 2/98

(I tillegg denne som ligg nedlastbar på internett: Thuen, Harald: Barnehjem og spesialschooler under lupen (*NOU* 2004:23), kapittel 3 og 4 (s. 18-34)  
<http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20042004/023/PDFS/NOU200420040023000DDDPDFS.pdf>)

Totalt 1138 sider

## **HIS115/HIS250 TEMA 2: Den nordiske velferdsmodellen**

**Ansvarlig:** Elisabeth Haavet

### **Temaomtale**

"The Nordic Model" har en positiv klang og er en viktig "branding" av de nordiske demokratiske velferdsstatene i resten av verden. Den nordiske modellen fremstår som vellykket på mange måter; økonomisk, sosialt, politisk og kulturelt. Lavt konfliktnivå, høy tillit, relativt små klasseforskjeller, lav arbeidsledighet, bra inntektssikring og helsesystem, fungerende demokrati, høy grad av likestilling er honnørord og realiteter som sender de nordiske landene høyt opp på Global Index. Hva er oppskriften? Og hvor riktig er glansbildet? Hvordan har et opprinnelig kaldt, magert og marginalt område av Europa kunnet heve seg til et relativt sett varmt trykkesamfunn med høy suksessrate på så mange felt?

Dette emnet vil ta for seg framveksten av den moderne velferdsstaten slik vi kjenner den i Norge og de øvrige nordiske land. Fokuset ligger på ulike sider ved sosial- og velferdspolitikken slik den har utviklet seg fra fattigsystemene i det liberalistiske 1800-tallet til de sosialliberale og sosialdemokratiske trykkesystemene på 1900-tallet. Hva kan ligge til grunn for at nettopp Norden fikk slike omfattende velferdssystemer, og hva skiller dem fra andre systemer som vokste fram i takt med det moderne industrisamfunnets framvekst? Vi vil legge vekt både på det som samler og det som skiller i Norden. Noen har kalt den nordiske modell en modell med fem unntak. Utviklingen av

velferdsstatens lover har for en stor del skjedd innen nasjonale rammer og i forhold til de enkelte lands egne historiske forutsetninger. Samtidig har det vært samarbeid og idéfelleskap i politikktutforming. I kurset vil vi se på hvordan ideologisk fellesgods og nasjonale særegenheter har påvirket de politiske prosessene på noen av velferdssamfunnets mange felt, som for eksempel likestilling og familiepolitikk. Hvilke forsøk har vært gjort på samordning og i hvilken grad har landene vært seg selv nok i utviklingen av de sosiale ordningene?

Forskningen på dette feltet er formidabel, ikke minst innenfor samfunnsvitenskapene.

Velferdshistorien er et felt der samarbeid mellom samfunnsvitere og historikere har vist seg særlig fruktbart. Dette emnet vil derfor ha en viss flerfaglig profil, men vekten ligger på den konkrete historiske framveksten av velferden mer enn på systematisk modelltenkning og komparasjon. Tidsrammen for emnet ligger fra tidlig 1800-tall til vår egen tid, og vi skal bevege oss gjennom flere faser av velferdsutvikling fra det minimumsbaserte fattiglovssamfunnet, via "sosialhjelpstaten" omkring 1900 til en mer og mer altomfattende velferdsstat der borgerne skulle sikres fra vugge til grav i annen halvdel av 1900-tallet. Det økonomiske presset på en slik altomfattende sikring har etter hvert vist seg med svingende konjunkturer og demografiske prognoser om for eksempel "eldrebølgen". Vi skal i dette emnet se på hva som ligger av historiske føringer i en modell som kanskje står i fare med å vokse ut av sitt gode skinn både økonomisk og i forhold til de nye utfordringer for eksempel globaliseringen fører med seg. På hvilken måte og i hvilket omfang henger vår velstand og velferd sammen med hvordan våre samfunn har valgt å ordne økonomisk ressursfordeling og sosiale omsorgssystemer? Disse prosessene er politiske, og hvordan disse politiske forhandlinger, motsetninger og avveininger skjedde er en viktig side ved dette studieemnet.

## **Pensum: Den nordiske velferdsmodellen**

\* Andresen, Astri m fl 2011: *Barnen och välfärdspolitiken. Nordiska Barndomar 1900-2000*. Dialogos , ISBN 978-91-7504-234-3, s. 11- 30 og 399- 416. 37 sider

\*Banke, C.F.Stokholm, 2003: "Manden der kom cyklende med velfærdsstaten", i Petersen, Klaus (red): *13 historier om den danske velferdsstat*, Syddansk universitetsforlag, ISBN 87-7838-789-2 s 113-124. 11 sider

\* Benum, Edgeir m.fl. (red). 2003: *Den mangfoldige velferden*. Festskrift til Anne-Lise Seip. s.13-26: s.227-238, 239-252: og 253-270. 57 sider

Bjørnson, Øyvind, 1990: På klassekampens grunn. Arbeiderbevegelsens historie i Norge Bind 2, ISBN82-10-02752-2. s. 10-23 og 92-124. 45 sider

Kan leses elektronisk på Bokhylla.no :

<http://www.nb.no/nbsok/nb/eed19195dbdfc96b4b825f188cdd13f4.nbdigital;jsessionid=BDAEFDfC1664898E2399E765DBEE4AFB.nbdigital3?lang=en#10>

Bjørnson, Øyvind og Inger Elisabeth Haavet, 1994: *Langsomt ble landet et velferdssamfunn. Trygdens historie 1894-1994*. ISBN: 82-417-0388-0, s. 11-157 og 195-333. 283 sider. Kan leses elektronisk på Bokhylla.no :

<http://www.nb.no/nbsok/nb/f1107b30974a55986436b153edb00ee3.nbdigital?lang=no#0>

\* Bradley, David, 2000: "Family Laws and Welfare States", i Melby, Kari et al (red), 2000: *The Nordic Model of Marriage and the Welfare State*. The research programme "Norden och Europa". Nord 2000:27, København/Århus . ISBN: 92-893-0562-2, s. 37-66. 29 sider

\* Christiansen, Niels Finn, Klaus Petersen, Nils Edling og Per Haave (red) 2006: *The Nordic Model of Welfare*, Museum Tusulanum Press, ISBN 87 635 0341 7, s. 9-30:, 67-98:, s. 189-214: **Forelesning** og s. 336-354:. Til sammen 96 sider

\* Esping-Andersen, Gøsta, 1990: *The Tree Worlds of Welfare Capitalism*, Polity press, ISBN 0-7456-0796-9, s. 9-34. 25 sider

\* Esping-Andersen, Gøsta, 2002: *Why we need a new welfare state*. Oxford university press. ISBN 0-19-925643-8 s. 1-25. 25 sider

\* Fimreite, Anne-Lise 1997: "Samspillet mellom offentlig og privat sektor", i Fimreite, Anne-Lise (red): *Forskerblikk på Norge*, s. 123-148. Tano Aschehoug, ISBN 82-518-3573-9. 25 sider **Forelesning 7**

\* Grønlie, Tore 1991: "Velferdskommunen", i Anne-Hilde (red), 1991: *Velferdskommunen*. Alma Mater, ISBN: 82-419-0077-5. s. 43-52. 9 sider **Se også oppdatert artikkel i Historisk tidsskrift 4/2004**

Hatland, Aksel, Stein Kuhnle og Knut Romøren (red) 2011: *Den norske velferdsstaten*. Gyldendal akademisk, ISBN 978-82-0539084-3. s. 15-169 . 150 sider

\* Hernes, Helga Maria, 1998: "Kvinnens medborgerskap i den skandinaviske velferdsstaten", i Nagel, Anne-Hilde (red) *Kjønn og velferdsstat*, Alma Mater, ISBN 82-419-0237-9. s.85-112 27 sider .

\* Hirdman, Yvonne, 1998: "Kvinnor - från möjlighet till problem? Genuskonflikten i välfärdsstaten - den svenska modellen", i Nagel, Anne-Hilde (red) *Kjønn og velferdsstat*, Alma Mater, s.116-143. 27 sider

Kettunen, Pauli og Klaus Petersen (ed) 2012: *Beyond Welfare State Models – Transnational Historical Perspectives on Social Policy*. Edward Elgar , ISBN 978 1 84844 5699. s. 1-13, 41-78 og 102-165. 120 sider

Kildal, Nanna: Fra arbeidsbegrepets historie. Nedlastbart på [www.bora.uib.no](http://www.bora.uib.no). 22 sider

\* Nagel, Anne-Hilde: "Innledning. Kommunene og velferden". i Nagel, Anne-Hilde (red), 1991: *Velferdskommunen*. Alma Mater, ISBN: 82-419-0077-5. s. 9-23. 14 sider

\* Nagel, Anne-Hilde 1998: "Innledning" , s. 9-21 og "Kjønnskiller i sosiale rettigheter, s.320-358, i Nagel, Anne-Hilde (red) *Kjønn og velferdsstat*, Alma Mater, ISBN 82-419-0237-9. 53 sider

\* Rothstein, Bo 1994 : Vad bör staten göra? SNS förlag, ISBN91-7150-523-7. s. 206-225. 20 sider

Seip, Anne Lise, 1984: *Sosialhjelpstaten blir til*. Gyldendal, ISBN 82-05-14843-0. s.11-15, 138-184 og 281-300. 70 sider. Kan leses elektronisk på Bokhylla.no : <http://www.nb.no/nbsok/nb/ce4c9bb0174fa3bf618dad9c1f5caa3f.nbdigital?lang=no#0>

\* Seip, Anne Lise: Velferdskommunen og velferdstrekanten – et tilbakeblikk, i Anne-Hilde (red), 1991: *Velferdskommunen*. Alma Mater, ISBN: 82-419-0077-5, s. 24-42 – 18 sider

\*Seip, Anne Lise, 1994: *Veiene til velferdsstaten*. Gyldendal, ISBN 82-05-21930-3. s. 19-50 : , s. 125-145, s. 357-385. 70 sider

## **HIS115/HIS250 Tema 3: Første verdenskrig: Årsaker – forløp - følger**

**Ansvarlig:** Rolf Hobson

### **Temaomtale**

I hundreåret for utbruddet av Første verdenskrig skal emnet forsøke å sette sentrale trekk ved den første totale krigen inn i en bredere kronologisk og tematisk ramme. Den åpner rundt 1890 med destabiliseringen av det europeiske statssystemet under høyimperialismen og avslutter femten år etter krigen med Folkeforbundet og de totalitære regimene som oppsto i kjølvannet av krigen. Stormaktspolitikken danner et nødvendig skjelett for fremstillingen av både årsaker og forløp. De sentrale slagene (Verdun, uinnskrenket ubåtkrig), politiske vendepunkter (den russiske revolusjonen, våpenstillstanden) og fredsslutningene (Brest-Litovsk, Versailles) utgjør nødvendige mellomstasjoner som kan forklare utfallet av krigen. Men slike faste punkter i den tradisjonelle storpolitiske tilnærmingen til krigen er ikke tilstrekkelige til å forklare andre følger av krigen, særlig det kommunistiske diktaturet og den totalitære staten, fascismen som massebevegelse og demokratiets nederlag i mellomkrigstiden.

Emnet henter sine tilnærminger særlig fra de siste tiårenes kulturhistoriske tilnærminger, som understreker hvordan erfaringene med industrielt massedrap under krigen skapte de mentalitetshistoriske forutsetninger for totalitære bevegelser og regimer som institusjonaliserte masse mord. Forelesningene i regi av HIS 115 kombineres med en serie ettermiddagsforedrag, som skal åpnes for et interessert publikum, for å markere hundreåret for krigsutbruddet.

### **Pensum: Første verdenskrig: årsaker – forløp - følger**

#### **Bøker:**

Nils Arne Sørensen: *Den store krigen: Europeernes første verdenskrig*. Oslo: Dreyer, 2010 (419 sider).

Rolf Hobson: *Krig og strategisk tenkning i Europa 1500-1945: samfunnsendring, statssystem, militær teori*. Oslo: Cappelen akademisk forlag. 2005, s.220-308 (88 sider).

Alan Kramer: *Dynamic of Destruction. Culture and Mass Killing in the First World War*. Oxford: OUP, 2007, s.268-338 (70 sider).

Evan Mawdsley: *The Russian Civil War*. Edinburgh: Birlinn, 2011, s.3-20, 96-116, 246-67, 334-61, 377-403 (111 sider).

Alan Sharp: *The Versailles Settlement*. London: Macmillan 2008 (200 sider).

Mark Mazower: *Dark Continent: Europe's Twentieth Century*. London: Penguin, 1999, s.1-68 (67 sider).

Robert O. Paxton: *The Anatomy of Fascism*. New York: Vintage Books, 2004, s.24-64, 76-118 (82 sider).

**Kompendium:**

Klaus Hildebrand: "The Crisis of July 1914: The European Security Dilemma. Observations of the Outbreak of the First World War", i d.s.: *German Foreign Policy from Bismarck to Adenauer: The Limits of Statecraft*. London: Unwin Hyman, 1989, s.85-117 (32 sider).

Paul W. Schroeder: "Stealing Horses to Great Applause: Austria-Hungary's Decision in 1914 in Systemic Perspective" i Holger Afflerbach & David Stevenson (red.): *An Improbable War? : The Outbreak of World War I and European Political Culture before 1914*. Oxford: Berghahn, 2007, s.17-42 (25 sider).

Stéphane Audoin-Rouzeau & Annette Becker: *1914-1918: Understanding the Great War*. New York, 2002, del I "Violence", s.15-90 (75 sider).

Omer Bartov: "The European Imagination in the Age of Total War", i d.s.: *Murder in Our Midst. The Holocaust, Industrial Killing and Representation*, Oxford: OUP, 1997, s.33-50 (18 sider).

Tilsammen 1177 sider